

Házasság és feminizmus.

Írta: *Antal Sándor*, Stockholm.

A közel jövőben *Das Eheproblem im Spiegel unserer Zeit* címen érdekes könyv fog megjelenni Németországban. A nemzetközi kulturélet kiválóságainak véleményeit fogja tartalmazni a mindig aktuális házasság problémájáról. Ibsen Henriknek a fia (és Björnson veje), Ibsen Sigurd volt norvég miniszterelnök egy nagyobb dolgozattal szerepel e könyvben, ez a dolgozat egész terjedelmében megjelent most a kristianiai *Aftenposten* nevű napilapban és tartalmánál fogva, meg annál fogva, amit nem tartalmaz, erősen igényt tarthat a magyar olvasó közönség figyelmére.

A házasság történeti fejlődésének, különböző formáinak körülményes leírása után rövidesen vázolja a mai házasságot az egyes társadalmi osztályokban, két pontban, ha nem is teljesen új, de igen érdekes eredményre jut. A nemek pszichológiájának vizsgálata alapján megállapítja, hogy ma a házasság intézménye komoly előnyöket csak a feleségnek és a gyermekeknek nyújt. A nők házassági kedve nagyobb is, mint a férfiaké.

Gazdasági szempontból a házasság nem előnyös a férfira nézve. Erotikáját házasságon kívül is kielégítheti. A gyermekben öröme telik a férfinak is, de csak abban a gyermekben, amelyik már meg van, míg ellenben a nő már a fejlődés bizonyos fokán túl, mikor születendő gyermekeinek apját sem ismeri – már vágyódik a gyermeke után, már szereti a gyermekét.

Mikor a primitív társadalmak férfiai utódot kívántak, nem az apaság vágya volt az indító ok, hanem az, hogy a gyermek munkakerőt jelent, a gyermek biztosítéka annak, hogy az ősök tisztelete (imádása) nem szűnik meg, a gyermek (a fiúgyermek) bosszútáll apjáért. Ez okok most megszűntek, a gyermek felnevelése nagy időbe kerül és drága, a bosszúról az állam gondoskodik. És a férfiak mégis folytonosan házasodnak. Egyik számításból, a másik szerelemből. Aki számításból nősül, annak világosak az indító okai, ha nem is menthető, de teljesen érthető. Aki szerelemből házasodik, annak nincsen szüksége mentségre, hiszen igazán csak ennek a kategóriának van létjogosultsága.

Van azonban egy harmadik kategória, mikor nem a számítás, sem pedig az égó szerelem indító oka a házasságnak. Egy erotikus fellobbanás, egy véletlen helyzet, egy vállalkozó szellemű anyósna tisztességes kerítése, végül és legnagyobb mértékben a legnagyobb kerítő és csábító: a szépirodalom.

Jancsi megkapja Julcsát, de nem esik fejjel az olyan sokszor és nagyszerűen megirt menyországba. Sőt ellenkezőleg. Két ember, két egyéniség harmoniálni kénytelen egymással, annak dacára hogy sok, lényeges dologban ellenlábassak. Ez a „menyország” a házasság élet legkínosabb perioduma.

A házasság relatíve több szabadságot ad a nőnek, a férfi szabadságát ellenben korlátozza. A háztartás megnagyobbodásával nagyobb a teher, több az áldozat, szaporodnak a gondok. Vagyis az úgynevezett zsarnok tulajdonképpen rabszolgája és mártírja a családnak. Legszerencsétlenebb valami az ilyen házasság a művelt középosztályokban, ahol az igények túlfeljöltek a gazdasági kereteken és a feleség (nem úgy mint a munkás és paraszt felesége) nem segítőtársa, hanem parazitája a férjnek. Nem véletlenség, hogy ezekben az osztályokban a legnagyobb az elválások százaléka. Magánvagyonnal nem rendelkező hivatalnokok, katonatisztek, orvosok, jogászok, művészek, írók és tudományos pályákon élők ilyen házassága a legnagyobb oktalanság.

Azt mondják, hogy a feleségért és a gyermekért való munka fokozza az energiát. Legtöbbször ennek az ellenkezője igaz, az élet kézzelfogható, sekélyes eredménye eltompítja az ambíciót és levágja az érvényesülés útját és lehetőségeit. Hány nagy komponista tehetőség volt kénytelen bevonulni a zenekarba, hány nagy gondolkozó, tudós lett kénytelenségből alárendelt tanító, mert a „biztos” nyugdíjas fizetésre szüksége volt a családnak. És mit kap az illető azért, mert lemondott jövőjéről, álmairól, egész egyéniségéről? Azt a sovány tudatot, hogy hozzájárult az emberiség szaporításához. Ami nem sok, mert ezt a funkciót a suszterek és szabók jobban elvégzik.

A katolikus egyház tudta, mit cselekszik, mikor papjait eltiltotta a házasságtól. A nagyhatalmak hasonlóképpen anyagi korlátokat állítanak a hadsereg tisztjeinek házassága elé. Öröndetes volna, ha magasabb szellemi értékekért küzdő emberek önkéntes cölibátust fogadnának, sok, máskülönben halálra ítélt kulturérték lenne megmenthető.

Ibsen Sigurd kimondja azt a végső konzekvenciát, hogy az anyaság a legszerencsétlenebb házasságban is teljes vigaszt ad a nőnek, még a férfi számára nincsen vigasztalás.

A polgári középosztálybeli feleség parazita, ezt Olive Schreiner alaposan megvilá-

gította utolsó könyvében, de ő a megvilágításon és megállapításon kívül egy lépéssel tovább ment. Nem momentán szabadulást ajánlott, mint Ibsen Sigurd, nem dobott mentőövet a házasság terhei alatt fulladozó férfi felé, hanem a sekély vizek felé vezet, új utat mutat, ahol nem kell eldobnia, amiye van, és a teher még se lesz teher. Ibsen Sigurd a cölibátust ajánlja, mint a parazita nőtől való szabadulás útját. Ez a megoldás igen férfias, de egy cseppet sem emberi, a való életben kivihetetlen, Igen hasonlít ahhoz a módszerhez, melylyel Nagy Sándor a gordiusi csomót megoldotta.

Az indokolás részben brutális és etikai szempontból nagyon kifogásolható, nem csak azért, mert a nő jövőjét teljesen negligálja, hanem főképpen azért, mert csak a férfiakról szólva tud disztinválni, a nőt hallgatólagosan csak mint nemi szempontból reagáló házasságot tekinti, se érzésszerű, se értelembeli elongációkat nem feltételez nála. Mindössze kétféle nőt ismer: normális nőt, akire ítéleteit vonatkoztatja, és nem normális nőt, akiről nem is beszél. És végül: egyáltalában nem vesz tudomást az új nőről, akit pedig hazájában, általában egész északon alaposan tanulmányozhatott volna. Végére az új nő nem olyan szórványos jelenség már ma, az új nő, mint új feleség éppen nagyon kitűnő segítség, nem mint érv, hanem egyszerűen, mint adat a mai házasság problémájának megvitásánál.

Olive Schreiner emberibb, mikor a parazita nőtől segítő társat, egyáltalában munkást akar.

Azonban az én szememben nem itt hibázik legjobban Ibsen Sigurd. Komolyan, tudományos készültséggel vezet le a mai házasságot. Mikor levezette, nem csak szubjektív, hanem nemi alapon ítéli meg, kinek mi haszna van a mai házasságból. Az emberiség szempontjából fájjalja a kiváló férfiak oktalan házassodása következtében elvesző kultúrértékeket. Csak éppen arra nem gondol, hogy a mai házasság formája egyéb kultúrértékek létrejövetelét is megakadályozza. *A nők kallitirmunkájának értékét* A már örökre elveszett feminin kultúrértékek egy fejfát legalább megérdemelnek a mai kor gondolkozó emberétől. Az eleven feminin kultúrértékek pedig annyira emberiek, annyira létezők, olyan értékesek, hogy nemcsak rossz politika, hanem egyenesen ostobaság büszkén elnézni felettük.